

# Åndsverksloven og kildekritikk

*Hvordan må vi som lærere forholde oss til problemstillinger rundt opphavsrett i forhold til lover og regler. Problemstillingene dukker spesielt opp med IKT i skolen, når kopiering og nedlasting kun er et tastetrykk unna. Er det lov eller ikke lov? Er kilden pålitelig og oppdatert?*

# Åndsverkloven og kildekritikk

*I denne oppgaven skal vi kort gjøre rede for disse problemstillingene*

## Innhold

CCLisens for offline-work .....	2
<b>Oppgaven, del 1 Definisjon av begreper .....</b>	<b>3</b>
Åndsverk .....	3
Opphavsrett.....	3
Kreditering.....	3
Plagiat.....	3
Sitat .....	3
Foreldelsesfrist.....	3
Creative Commons .....	3
<b>Oppgaven, del 2 Ting å huske på når man skal lage et kompendium.....</b>	<b>4</b>
Kopinoravtalen .....	4
Clara .....	4
Lommejuss omkring digitale medier .....	4
<b>Oppgaven, del 3 Kildekritikk.....</b>	<b>5</b>
Hva er kildekritikk .....	5
Eksempler på hvordan elever skal arbeide med dette tema .....	5
<i>Metodisk skjema .....</i>	<i>5</i>
<i>Generelt om hvordan arbeide med kildekritikk.....</i>	<i>6</i>
Vurder følgende nettside: <a href="http://martinlutherking.org">http://martinlutherking.org</a> .....	6

## CCLisens for offline-work

Dette verk er lisensieret under Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported-lisensen. For å se denne lisensen, besøk <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/> eller send et brev til Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA.

Se også [www.thorsteinhernes.blogspot.com](http://www.thorsteinhernes.blogspot.com) for å se hvordan min lissens ser ut på det som blir lagt ut på min webside.

## Oppgaven, del 1 Definisjon av begreper

### Åndsverk

Med åndsverk forstås litterære, vitenskapelige eller kunstneriske verk av enhver art og uansett uttrykksmåte og uttrykksform. For utdypende forklaring se lovteksten:

<http://www.lovdatab.no/all/tl-19610512-002-001.html#1>

### Opphavsrett

Den som skaper et åndsverk, har opphavsrett til verket, jf:

<http://www.lovdatab.no/all/tl-19610512-002-001.html#1> og

<http://www.lovdatab.no/all/tl-19610512-002-001.html#7>

### Kreditering

Opphavsmannen har krav på å bli navngitt slik som god skikk tilsier, så vel på eksemplarer av åndsverket som når det gjøres tilgjengelig for almenheten. Jf:

<http://www.lovdatab.no/all/tl-19610512-002-001.html#3>

### Plagiat

Plagiat er ikke et juridisk begrep, men et begrep som benyttes dersom man utgir seg selv for å være opphavet til noe som er et beskyttet [åndsverk](#). M.a.o. tyveri av et åndsverk.

<http://no.wikipedia.org/wiki/Plagiat>

### Sitat

Det er tillatt å sitere fra et offentliggjort verk i samsvar med god skikk og i den utstrekning formålet betinger. Opphavspersonen bør krediteres.

<http://www.lovdatab.no/all/tl-19610512-002-020.html#22>

### Foreldelsesfrist

Opphavsretten varer i opphavsmannens levetid og 70 år etter utløpet av hans dødsår.

Flere detaljer se:

<http://www.lovdatab.no/all/tl-19610512-002-041.html#40> og

<http://www.lovdatab.no/all/tl-19610512-002-041.html#41>

### Creative Commons

"Creative Commons (CC) er en internasjonal organisasjon som ønsker å utvikle en delingskultur der brukeren kan finne frem til, spre og gjenbruke åndsverk. Tanken er å gjøre det mulig for opphavspersonen å dele helt eller delvis sin enerett som regulerer tilgjengeliggjøring, fremføring og bearbeidelser av åndsverk, tilpasset lovgivningen i det enkelte land."<sup>1</sup> Se også:

<http://www.creativecommons.no/> og

<http://creativecommons.org/choose/?lang=no&jurisdiction=no>

---

<sup>1</sup> Jf: *DidIKTikk, Bjørnø, Giæver, Johannsen og Øgrim, 2008, side 208.*

## Oppgaven, del 2 Ting å huske på når man skal lage et kompendium

Tenk deg at du skal laget et kompendium bestående av noen sider fra læreboka, en del av et dikt, noen 100 år gamle bilder og et par tegneserier fra VG.

Hva kan du bruke av dette?

Hva må klareres, og hvordan gjør man det?

Og hva kan du trygt gjøre gjennom [Kopinoravtalen](#)?

### Kopinoravtalen

Læreboka, diktet og tegneseriestripene i VG reguleres av [Kopinoravtalen](#). Det betyr at vi kan kopiere inntill 15% av innholdet i læreboka og diktsamlinga og hele VG.

Kompendiene kan foreløpig kun lages i papir.

Jf [Kopinoravtalen for Høgskoler og Universitet](#).

Se også [Kopinors retningslinjer for kompendier](#)

Husk at navn på opphavsmann, samt verkets og publikasjonens tittel, skal oppgis på kopien eller opplyses under visning av transparenter, dias og lignende jf *Åndsverkslovens* § 3 og 4. (Ulike institusjoner har ulik praksis og *skikk* på hvordan man skal kreditere).

### Clara

*Bildene* er mer komplisert. De kan være *fotografiske verk* som reguleres av *Åndsverkslovens* § 1,6) eller *fotografisk bilde som ikke er åndsverk*, som reguleres av *Åndsverkslovens* §43a.

Derfor vil jeg starte med å bruke [Clara](#), og søke om fremgangsmåte for "fotografier som skal kopieres til internt bruk". Dersom kompendiet skal brukes i en lukket kollokvi gruppe kan de defineres som "privat bruk" og kopiering kan skje, men for å være sikker bør vi forholde oss til *Åndsverksloven*.

Er det et *fotografisk verk* forholder vi oss til *Åv* § 1,6), 2, 3, 40. Vi må derfor undersøke om det er 70 år siden opphavspersonen er død? Vi må også undersøke om det er personer på bildet som har rettigheter til sitt eget bilde jf *Personopplysningsloven* § 1 og 2.

### Lommejuss omkring digitale medier

Er det et *fotografisk bilde som ikke er åndsverk*, forholder vi oss til *Åv* §43a, der vi må vente 15 år etter opphavspersonens død eller minst 50 år fra bildet ble tatt. Også drøftet i [Lommejuss omkring digitale medier](#). For øvrig samme forhåndsregler jf *Personopplysningsloven* § 1 og 2.

Dersom ikke vilkårene oppfylles må vi ha tillatelse fra rettighetshaverne. Opphavspersonen skal krediteres jf *Åndsverksloven* § 3 og 4.

## Oppgaven, del 3 Kildekritikk

### Hva er kildekritikk

Kildekritikk handler om troverdighet og er en metodisk vurdering<sup>2</sup>. Det kan være ulike kriterier for kildekritikk avhengig av behov, men [Wikipedia](#) og vår lærebok DidIKTikk<sup>3</sup> utfyller hverandre godt.

Man skiller gjerne på primærkilder og sekundærkilder.

I tillegg må man være klar over at med dagens web 2.0 blir man utsatt for målretta reklame avhengig av hva vi søker etter på internett, derfor stilles det større krav til elevene for å beholde konsentrasjonen og fokus.

### Eksempler på hvordan elever skal arbeide med dette tema

#### Metodisk skjema

Siden man bør jobbe metodisk er skjemakontroll en fin måte. Kriteriene bør man lage i felleskap, men kriteriene kan være noe i denne duren:

<b>Link til nettstedet</b>			
<b>Kriterier<sup>4,5</sup></b>	<b>Ja</b>	<b>Nei</b>	<b>Merknad</b>
Er det en primærkilde?			
Er det en sekundærkilde?			
Er innholdet troverdig?			
Veit du hvem forfatteren av nettsiden er?			
Kan du nå nettstedets ansvarlig via e-post?			
Veit du hvem som står bak nettstedet og hvor det er lagret? <sup>6</sup>			
Er kilden den den utgir seg for å være?			
Er nettstedet fritt for reklame?			
Er nettstedet privat?			
Er nettstedet offentlig?			
Er linkene relevante ressursider for elevene?			
Gir linkene tydelig informasjon om hvor de fører hen?			
Er det mye reklame på nettsidene du kommer til?			
Når ble nettstedet sist oppdatert?			
Er det en kjent portal?			
Kan en mistenke at kilden gir et falsk bilde på grunn av skaperen økonomiske, politiske eller personlige interesser for å påvirke mottakeren på en bestemt måte.			
Støttes innholdet av flere kilder?			
Evt hvilke (url/boktittel):			
Evt hvilke (url/boktittel):			
Etc			
<b>KONKLUSJON: TROVERDIG / IKKE TROVERDIG</b>			

Elevene bør finne ulike url og teste disse ut.

<sup>2</sup> <http://www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?alfabet=n&renset=j&OPP=kildekritikk>

<sup>3</sup> DidIKTikk, Bjarnø, Giæver, Johannesen og Øgrim, Fagbokforlaget, 2008, side 65-67, 210.

<sup>4</sup> DidIKTikk, Bjarnø, Giæver, Johannesen og Øgrim, Fagbokforlaget, 2008, side 66-67.

<sup>5</sup> <http://no.wikipedia.org/wiki/Kildekritikk>

<sup>6</sup> Det kan gjøres med [Who is-tjenesten](#) for norske nettsteder og [Chech domain](#) for internasjonale nettsteder.

### Generelt om hvordan arbeide med kildekritikk

Det er en god ide at læreren i begynnelsen gir elever gode nettsteder, jf læreboka DidIKTikk<sup>7</sup> for å løse sine oppgaver. Ikke bare i lavere klassetrinn med også hver gang man jobber med nye tema. Ved fordypning og selvstendig arbeid bør elever og lærere bør bli enige om kildekritiske regler for alle innleveringer f.o.m. ungdomstrinnet, herunder også god henvisningsskikk. For å forstå behovet kan lærer og elever i fellesskap ta for seg alle aktuelle linker som blir brukt av elevene.

Vurder følgende nettside: <http://martinlutherking.org>

Link til nettstedet <a href="http://martinlutherking.org">http://martinlutherking.org</a>	Ja	Nei	Merknad
<b>Kriterier<sup>8,9</sup></b>			
Er det en primærkilde?		x	
Er det en sekundærkilde?		x	Useriøse rykter
Er innholdet troverdig?		x	Etablert i 1999.
Veit du hvem forfatteren av nettsiden er?		x	Don Black
Kan du nå nettstedets ansvarlig via e-post?		x	don.black@stormfront.org
Veit du hvem som står bak nettstedet og hvor det er lagret?			White Pride World Wide
Er kilden den den utgir seg for å være?		x	Useriøst løgn
Er nettstedet fritt for reklame?	x		Hvis ikke alt er reklame for Stormfront....
Er nettstedet privat?	x		
Er nettstedet offentlig?		x	
Er linkene relevante ressursider for elevene?		x	Innholdet på flere av linkene er forbudt
Gir linkene tydelig informasjon om hvor de fører hen?		x	
Er det mye reklame på nettsidene du kommer til?		x	
Ser du når nettstedet sist ble oppdatert?		x	11. januar 2011
Er det en kjent portal?		x	
Kan en mistenke at kilden gir et falsk bilde på grunn av skaperen økonomiske, politiske eller personlige interesser for å påvirke mottakeren på en bestemt måte.	x		Rasisme
Støttes innholdet av flere kilder?		x	
Evt hvilke (url/boktittel): Store norske leksikon <a href="http://www.snl.no/Martin_Luther_King">http://www.snl.no/Martin_Luther_King</a>			
Evt hvilke (url/boktittel): <a href="http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1964/king.html">http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1964/king.html</a>			
<b>KONKLUSJON IKKE TROVERDIG</b>			

Sjekket domenenavnet på [Chech domain](#) , her er siden ugyldig, fant likevel ut hvem som stod bak via [Who is-tjenesten](#) . Ved å google Marthin Luther King, kommer man til mere offisielle sider som ikke støtter denne vinklingen.

I denne oppgaven trengte man ikke gjøre annet enn å se på hovedsiden for å bedømme den som useriøs. Det er likevel god dokumentasjon på hvor useriøs den er å gjøre denne undersøkelsen. Denne gangen var det [Who is-tjenesten](#) som var mest nyttig...

<sup>7</sup> DidIKTikk, Bjarnø, Giæver, Johannesen og Øgrim, Fagbokforlaget, 2008, side 65

<sup>8</sup> DidIKTikk, Bjarnø, Giæver, Johannesen og Øgrim, Fagbokforlaget, 2008, side 66-67.

<sup>9</sup> <http://no.wikipedia.org/wiki/Kildekritikk>